

AÇIKLAMALI EKONOMİ TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ

A

Açığa Satış İşlemleri: Açığa satış; yatırımcının elinde karşılığı bulunmamasına rağmen fiyatların ileride düşeceği beklentisiyle menkul kıymetin satışını gerçekleştirilmesi, kıymetin teslim zamanı geldiğinde ise kıymeti piyasadan alıp teslim etmesi işlemidir.

Açık Piyasa İşlemleri (APİ) (Open Market Operations): Para politikası uygulaması çerçevesinde, merkez bankaları bünyesinde para miktarının artırılıp azaltılması amacıyla, hazine kağıtlarının alım ve satımının (kesin alım, kesin satım, geri satım vaadiyle alım (repurchase agreements), geri alım vaadiyle satım (reverse repurchase agreement)) yapılması işlemleridir. Bankalararası Para Piyasası işlemleri de “Açık Piyasa İşlemleri” kapsamı içerisindedir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bünyesinde bu tür işlemler, Açık Piyasa İşlemleri ve Para Piyasası Müdürlükleri tarafından yürütülmektedir.

Açık Pozisyon (Short Position): Döviz, altın, menkul kıymet gibi bir finansal araç üzerinden sahip olunan varlıkların aynı cinsten yükümlülükleri karşılayamayan kısmıdır. Örneğin 10 milyon ABD doları yükümlülüğe karşı 5 milyon ABD doları varlık bulunduruluyorsa aradaki 5 milyon ABD doları, açık ABD doları pozisyonunu ifade eder.

Akreditif: İhraç edilen malların bedellerinin ödenmesi konusunda belirli şartların yerine getirilmesi halinde ödemenin yapılacağına ilişkin bir çeşit teminattır. Akreditif işlemlerine bankalar veya diğer finans kurumları aracılık etmektedir. Bu doğrultuda, akreditif, finans kurumlarının belirli bir süre için, belirli bir miktar ve üçüncü bir kişi lehine yabancı ülkedeki bir muhabir bankaya kendi nezdinde kredi açması için gönderdiği bir tür teminat mektubudur.

Aktarım Mekanizması: Para politikası araçlarına yönelik alınan kararların çeşitli kanallarla toplam talebi ve bu şekilde üretim, tüketim ve istihdam gibi reel ekonomik aktiviteleri etkilemesini sağlayan mekanizmadır. Kısa vadeli faiz oranlarını para politikası aracı olarak kullanan merkez bankalarının faiz kararları ekonomiyi temel

olarak dört kanal aracılığıyla etkilemektedir. Kısa vadeli faiz oranına ilişkin alınan kararlar; beklentiler, faiz, varlık fiyatları ve döviz kuru yoluyla tüketici ve üreticilerin harcama, tasarruf ve yatırım kararlarını şekillendirmekte ve bu süreç toplam talebi, dolayısıyla da ekonomik aktiviteyi ve enflasyonu etkilemektedir.

Alım Opsiyonu (Türk Dil Kurumunun İktisat Terimleri Sözlüğü'nde 'Call Option'ın Türkçe karşılığı olarak yer

alan ifade): Opsiyon, sahibine, opsiyona konu olan kıymeti, kontratta yazan fiyattan, kontrat vadesinde herhangi bir yükümlülük doğurmadan alma hakkı verir. Bu tür bir mali araçta, vadede, opsiyona konu olan kıymetin fiyatı kontrat fiyatının altında gerçekleşirse opsiyon sahibi bu hakkını kullanmaz ve işlemini daha düşük olan piyasa fiyatından gerçekleştirebilir.

Alış (Bid): Piyasa katılımcılarının, piyasada işlem gören değerleri (döviz, menkul kıymet gibi) almaya istekli oldukları fiyattır.

Alış – Satış Farkı (Spread): İşlem gören herhangi bir kıymetin, alış ve satış fiyatı arasındaki farkı ifade eder.

Analitik Bilanço/TCMB Analitik Bilançosu: Analitik bilanço genel bir ifade ile bilançonun aktif ve pasif kalemlerinde yer alan hesapların birbiriyle netleştirilerek uygun bir grupta altında toplulaştırıldığı bilançodur. TCMB Analitik Bilançosu ise, TCMB bilançosunda yer alan kalemleri toplam olarak düzenlerken para politikasının etkin işleyişinde geçerli kalemleri dikkate alan ve ayrıntıları içermeyen bilançodur. Para politikasının işleyişine uygun olarak toplulaştırılmış 'Aktif Kalemler' başlığı altında 'Dış Varlıklar' ve 'İç Varlıklar' yer alırken 'Pasif Kalemler' başlığı altında ise 'Toplam Döviz Yükümlülüklerimiz' ve 'Merkez Bankası Parası' yer almaktadır.

Ara Kazanç Ticareti (Türk Dil Kurumunun İktisat Terimleri Sözlüğü'nde 'Carry Trade'in Türkçe karşılığı olarak yer alan ifade): Daha düşük getiri sağlayan bir para biriminden borçlanarak alınan krediyi daha yüksek getiri sağlayan bir para birimine yatırım yaparak değerlendirmektir.

Arbitraj: Herhangi bir menkul kıymetin, dövizin veya malın bir piyasadan alınıp diğer bir piyasada satılarak (kıymetler birbiri ile değiştirilerek) risksiz bir şekilde kar edilmesi işlemidir. Arbitraj işlemleri piyasalar arasındaki fiyat farklılıklarının azalmasına yol açar. Günümüzde iletişim teknolojisinin artması ve bilgiye ulaşma maliyetinin düşmesi ile piyasalar arası fiyat farklılığı son derece düşük olmakta, ortaya çıkan farklılıklar anlık olarak bu tür işlemlerle ortadan kalkmaktadır.

Ayı Piyasası (Bear Market): Fiyatların düştüğü piyasaları ifade eder.

B

Bankalararası Para Piyasası: Bankalar arasında kısa vadeli fonların alınıp satıldığı piyasalardır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bünyesinde aynı adla işlem gören piyasada bankalar kendilerine tanınan limitler çerçevesinde, önceden belirlenen vadelerde TL alım-satım işlemi gerçekleştirmektedirler. Bu piyasada, TCMB aracı konumu üstlenmekte olup (blind broker) alım-satımı gerçekleştiren taraflar birbirlerini bilmeden TCMB üzerinden (TCMB'yi taraf

kabul ederek) işlemlerini gerçekleştirmektedirler. Para politikası uygulamasında önemli bir fonksiyona sahip olan bu piyasada TCMB doğrudan faiz belirleyerek kısa vadeli faizleri yönlendirebilmekte ve son kredi mercii fonksiyonunu yerine getirmektedir. TCMB dışında, bankaların kendi aralarında bu tür işlemleri gerçekleştirdikleri ikincil piyasalar da mevcuttur.

Banknot: Taşıyana, üzerinde yazan miktarın ödenmesinin, çıkaran kuruluş tarafından garanti edildiği faiz taşımayan kıymetlerdir. Yasal ödeme aracıdır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası TL Banknot basmaya yetkili tek kurumdur.

Basit Faiz: Bir yatırımın, yatırım dönemi süresince sadece anaparasının kazandığı faiz oranıdır.

Baz Puan (Basis Point): Faiz oranlarındaki değişimi ifade eden bir ölçüm birimidir. Noktadan sonraki 4 üncü haneye karşılık gelir (0.0001). Örneğin fazi oranının % 65.25'den % 66.75'e yükselmesi durumunda 150 baz puanlık bir artış söz konusudur. Diğer bir deyişle baz puan % 0.01'e karşılık gelmektedir.

Benchmark (Ölçüt): Ölçüm ve karşılaştırma kriteri anlamında kullanılmaktadır. Örneğin portföy yönetiminde, benchmark portföy, bu yapı dışında oluşturulan portföylerin performans (getiri ve risk anlamında) başarısının ölçümüne esas alınan portföydür. Diğer bir örnek; benchmark menkul kıymetler, piyasada yeterince likiditeye sahip, ihraç eden kurum tarafından bu özelliğinin devam ettirilmesi söz konusu olan ve piyasada benzer ihraçlar için bir referans teşkil eden kıymetlerdir.

BIS (Bank for International Settlement): Parasal ve finansal istikrarı sağlamaya yönelik olarak merkez bankaları ve diğer kurumların kendi aralarındaki işbirliğini artırmak amacı ile kurulmuş uluslararası bir organizasyondur. 1930 yılında kurulmuş olup, İsviçre'nin Basel kentinde yerleşiktir. Sermayesi altın frank şeklinde ifade edilmekte olup, 1 altın frank 0.29 gram altını temsil etmektedir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası 5000 altın frank ile bankanın hissedarıdır.

Bileşik Faiz: Bir yatırımın yatırım dönemi boyunca kazandığı faizin de yeni yatırım döneminde yatırıma tabi tutulması sonucu elde edilen getiriye gösteren faizdir. Diğer bir deyişle faizin de faiz kazanmasıdır.

Birikmiş Faiz: Bir yatırımın, yatırım dönemi içerisinde, ödeme tarihine kadar üzerinde biriken faizdir. Örneğin, 6 ayda bir dönemsel % 30 kupon ödemeli 100 YTL ' den ihraç edilen bir devlet tahvilini almak için, piyasa oranının değişmediği varsayımı ile 3 ay sonra ödenmesi gereken fiyat yaklaşık 115 YTL' dir (dönem sonunda toplam 30 Y TL faiz kazanması için, bu durumda ikinci 3 ay için % 13.04' lük bir getiri söz konusudur). Buradaki 15 YTL yatırımın üzerinde biriken faizi ifade etmektedir.

Birincil Piyasa (Primary Market): İlk ihraçların yapıldığı piyasadır. Bir yatırım aracının örneğin bir menkul kıymetin ilk defa piyasaya sürülmesi (satılması) birincil piyasa işlemidir. Benzer şekilde, devlet iç borçlanma senetlerinin, Hazine Müsteşarlığı tarafından ihale yöntemi ile satımı da bir birincil piyasa işlemidir. Bu senetlerin daha sonra yatırımcılar arasındaki alım-satımları ise ikincil piyasa olarak adlandırılan piyasalarda gerçekleşmektedir.

Boğa Piyasası (Bull Market): Fiyatların yükseldiği piyasayı ifade eder.

Bono: Vadesi 1 yıldan kısa olan, çıkaran kurum tarafından öngörülen vade sonunda belli bir bedelin ödenmesinin taahhüt edildiği menkul kıymetlerdir. Hazine Müsteşarlığı tarafından çıkarılan bir yıldan kısa vadeli ihraçlar, Hazine Bonosu adı altında işlem görmektedir. İngilizce karşılığı olan “Bond” ifadesi ise, ABD Hazinesi ihraçları için, 10 yıldan uzun vadeli kıymetleri ifade etmektedir (maksimum 30 yıl). Benzer şekilde “note” ifadesi 1-10 yıl arası, “bill” ifadesi ise 1 yıl ve daha kısa ihraçlara yönelik olarak kullanılmaktadır.

Borçları Ödeyememe Riski (Türk Dil Kurumunun İktisat Terimleri Sözlüğü'nde 'Default Risk'in Türkçe karşılığı olarak yer alan ifade): Borcun geri ödenmeme riskini ifade etmektedir.

Broker: Alım ve satım işlemlerine belli bir komisyon karşılığı aracılık eden, işlemleri kendi adına ancak taraf olduğu kişi veya kurumlar hesabına yapan işlemciler verilen isimdir.

Bütçe Dengesi (Budget Balance): Bir işletmenin veya devletin gelir ve giderleri arasındaki farktır.

C-Ç

Cari Açık: Bir ülkenin ihraç ettiği mal ve hizmetlerden elde ettiği gelirin, ülkenin yurt dışından ithal ettiği mal ve hizmetlere yaptığı ödemelerden az olmasıdır.

Cari Kur: Döviz piyasalarında aynı gün takası gerçekleşen dövizin alım - satımında kullanılan kur anlamına gelmektedir.

Çapa (Nominal Anchor): Ekonomik karar alma süreçlerinde referans olarak alınan büyüklükleri ifade etmek için kullanılır.

Örneğin kur çapası kavramı, Merkez Bankasının kur için belli öngörülerini sonrasında, diğer ekonomik birimlerin de bu öngörüye güven duyması ile birlikte, alınan ekonomik kararlarda kurun, kurdaki artışın esas alınması ve fiyat, ücret artışı, yatırım gibi kararlarının kur politikası çerçevesinde şekillenmesini ifade eder. Bu tür bir çapaya (politikaya) güvenin olmaması halinde, seçilen büyüklükler bu özelliklerini kaybederler. Parasal büyüklükler, faiz oranları, enflasyon, büyüme oranları “çapa” olarak kullanılan büyüklüklerdir. Özellikle son yıllarda, kur ve faiz oranı gibi büyüklüklerin çapa olarak kullanımında ortaya çıkan güçlükler, enflasyonun bu amaçla kullanımını yaygınlaştırmıştır.

Çapraz kur: İki yabancı para ve bu iki paranın her birinin bir üçüncü yabancı para (genellikle ABD doları) ile arasındaki parite olarak tanımlanan döviz değişim kurudur.

Çekirdek Enflasyon (Core Inflation): Tüketici, üretici ve toptan eşya fiyat endeksleri gibi genel kullanıma açık mal ve hizmet sepetlerinden oluşan enflasyon endekslerinin temel enflasyonist eğilimleri tam olarak yansıtmadığı varsayımı ile, bazı mal grupları ile fiyat değişmelerine yol açan bir takım unsurların enflasyon endeksinden çıkarılması sonucu ulaşılan bir enflasyon tanımıdır. Bu amaçla, dışsal etkilere (enerji fiyatlarında artış, mevsimsel koşullar, maliye politikası vs) daha açık olan ve geçici nitelikler taşıyabilen, enerji, temel gıda maddeleri fiyatları ve dolaylı vergiler bu tür enflasyon hesaplamaları içerisine katılmamaktadır. Amaç, fiyatlar genel seviyesindeki değişimi sürekli kılan unsurları tespit etmek ve bunlara yönelik daha gerçekçi politika kararları alabilmektir. Özellikle, enflasyon hedeflemesine yönelen ülkelerde bu türden alternatif endeks oluşumları değişik formları ile kullanılmaktadır.

D

Dalgalı (Serbest) Kur Sistemi (Free Floating): Kurun hiçbir müdahale olmadan tamamen piyasada oluşan arz ve talep koşullarında belirlendiği sistemleri ifade eder.

Dealer: Alım-satım işlemlerinde kendi nam ve hesabına hareket eden kişi ve kurumlara verilen isimdir.

Deflasyon: Fiyatlar genel düzeyinde sürekli bir düşüş durumunu ifade etmektedir.

Deflatör: Parasal terimlerle (nominal) ifade edilmiş olan bir iktisadi büyüklüğün (örneğin ücretler, hammadde fiyatları, maliyetler vb.) değerinin gerçek değere (reel) çevrilmesinde kullanılan fiyat endeksini ifade eder.

Değişken Faizli İhraçlar (Floating Rate Notes): Getirisi, ihracı sırasında sabitlenmeksizin önceden belirlenen başka değişkenlere bağlanan kıymetlerdir. Gerçekleşen enflasyona veya LIBOR gibi uluslararası faiz oranlarının, örneğin geçmiş 3 aylık ortalamasına endekslenen ihraçlar bu türe girmektedirler. Getiri (faiz) oranlarındaki belirsizliğin arttığı ve fiyat oluşumlarının güçleştiği ortamlarda, hem ihraç eden hem de yatırımı yapan kişi ve kuruluşlar açısından riski daha düşüktür.

Devalüasyon: Ulusal paranın yabancı paralar karşısındaki değerinin azalmasını ifade eder. Örneğin, Yeni Türk Lirasının ABD

doları karşısındaki değerininin 1,2 YTL'den 1,3 YTL' ye düşmesi, YTL' nin (ABD dolarının değer kazanması) 0,1 Lira değer kaybetmesi anlamındadır.

Dezenflasyon: Fiyat artış hızının azalması anlamına gelmektedir. Yüksek enflasyondan düşük enflasyona geçiş sırasında yaşanan düşen enflasyon sürecini ifade etmektedir.

Disponibilite: Mevduat kabul eden bankaların taahhütlerine karşılık olarak nakit veya kolaylıkla nakde çevrilebilir, diğer bir ifadeyle likiditesi yüksek değerler bulundurma zorunluluğu olarak ifade edilmektedir. Bankalardaki mevduat ile bu mevduata karşılık bulundurmak zorunda oldukları nakde çevrilebilecek değerler arasındaki ilişkiyi ifade eden disponibilite oranı piyasanın likiditesini etkileyen bir para politikası aracı olarak kullanılmaktadır.

Dolarizasyon: Bir ülkedeki yerleşiklerin değişim aracı, hesap birimi ve değer biriktirme aracı olarak kendi ulusal paraları yerine yabancı para kullanmalarıdır. Tam dolarizasyon, bir ülkenin ulusal parasını tamamen terk edip, yabancı para birimini resmi para birimi olarak kabul etmesidir. Kısmi dolarizasyon; bir ülkede ekonomik birimlerin, yüksek enflasyon ve belirsizlik ortamında ulusal

paranın olası değer kaybından korunmak amacıyla, ulusal para cinsinden finansal varlıklar yerine yabancı para cinsinden finansal varlıkları seçmeye başlamasıyla ortaya çıkmaktadır. Genelde dolarizasyonun ilk aşamasının, yabancı para cinsinden varlıkların değer biriktirme aracı olarak kullanılmaya başlanması olan 'varlık ikamesi' şeklinde geliştiği görülmektedir. Öte yandan, özellikle gelişmekte olan piyasalarda yakın geçmişte sıkça yaşanan bankacılık krizleri, iktisat yazınına varlık dolarizasyonunun yanı sıra 'yükümlülük dolarizasyonu' kavramını da eklemiştir. Yükümlülük dolarizasyonu; ülkedeki bankacılık ve kamu kesimi dahil olmak üzere tüm ekonomik birimlerin, yabancı para cinsinden büyük miktarda yükümlülüklerinin bulunmasıdır. Hem varlık hem de yükümlülük dolarizasyonları tek bir başlık altında toplanarak 'finansal dolarizasyon' olarak nitelendirilebilir. Finansal dolarizasyon, bir ülkedeki yerleşiklerin, hem varlık hem de yükümlülüklerini yabancı para cinsinden tutma eğilimleri olarak tanımlanmaktadır.

Dönemsel Faiz: Bir yatırımın fiilen elde tutulma süresince getireceği faizi ifade eder.

Döviz Kuru (Exchange Rate): Ulusal bir paranın, diğer bir ulusal para cinsinden ifadesidir.

Döviz Kuru Rejimleri: Döviz kurları günümüzde özellikle küçük ve açık ekonomiler için taşıdıkları önem ve reel ekonomiyi doğrudan

etkileme potansiyelleri nedeniyle, uygulanan para politikası çerçevesinde doğrudan hedef, gösterge veya araç olarak kullanılmaktadırlar. Döviz kuruna yönelik uygulamalar, bir uçta tamamen sabit kur sistemi, diğer uçta ise tam serbesti olmak üzere, iki rejim arasında şekillenmektedir. Tamamen sabit kur sisteminde, ulusal para yabancı bir para veya paralardan oluşan bir sepet karşısında sabitlenmekte ve bu değer in sürmesi para otoritesi tarafından bazen açık bazen de dolaylı olarak garanti edilmektedir. Para Kurulu (Currency Board) türü uygulamalarda, bir taraftan kur sabitlenirken diğer taraftan ulusal para arzı tamamen bu kur üzerinden gerçekleştirilen döviz alış-satışlarına bağlanmaktadır. Tamamen serbest kur sisteminde ise, döviz kurunun fiyatı doğrudan piyasada oluşan arz ve talebe göre belirlenmektedir. Ara rejim olarak adlandırılan, Avrupa Para Sistemine geçiş aşamasında da uygulanan kurun bir band içerisinde hareketine müsaade eden yapı ile kontrollü dalgalanma (managed float), sürünen kur (crawling peg) adı altındaki sistemlerde ise, kur belli bir takım kriterlere göre yönlendirilmekte ve para otoritesi tarafından gerektiğinde müdahale edilmektedir. Kura yönelik bu tür rejimlerin seçimi, ülkelerin içinde bulunduğu şartlara göre değişmektedir.

Dünya Bankası (World Bank): 1944 yılı sonrası, Avrupa'nın yeniden imarına yönelik olarak "International Bank for Reconstruction and Development" adı altında kurulan uluslararası bir örgüttür. Daha çok, gelişmekte olan ülkelere uzun vadeli proje kredileri sağlamaktadır. Son yıllarda görev tanımları içerisinde, gelişmekte olan ülkelerin dış borçları ve yoksullukla mücadele kavramları da girmiştir.

E

Efektif: Kaydi forma dönüşmemiş, ekonomik birimlerin fiilen banknot ve bozuk para olarak ellerinde tuttukları parayı ifade etmek için kullanılan bir terimdir.

[Egzotik Opsiyonlar \(Exotic Options\):](#) Talep edenin ihtiyacına göre şekillendirilen opsiyonlardır. "Barrier option" adı altında opsiyona

konu olan kıymetin opsiyonda öngörülen fiyatı, örneğin geçmesi halinde geçerliliğini yitiren opsiyonlar, ya da “Lookback options” adı altında belli bir dönemde gerçekleşen örneğin en yüksek fiyatı opsiyona fiyat kabul eden opsiyonlar bu türe örnektirler.

Elektronik Fon Transferi (EFT): Fonların elektronik ortamda hesaplar arası aktarımının yapıldığı sistemdir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bünyesinde ilk olarak Nisan 1992' de işleme açılmış, Nisan 2000'de ise ikinci nesil adı altında günün ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde güncelleştirilmiştir. Şu anda sadece TL üzerinden işlem yapılmaktadır. Sistemin açılış saati 8.00 olup, katılımcıların en geç saat 9.00'da kendi sistemlerini açması gerekmektedir. Resmi kapanış saati 17.30 olup, bu saat Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından gerek görülmesi halinde uzatılabilir.

Elektronik Menkul Kıymet Transferi (EMKT) : Menkul kıymetlerin elektronik ortamda hesaplararası aktarımının yapıldığı sistemdir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bünyesinde bu tür bir sistem Ekim 2000' de faaliyete geçmiştir. Sistemin açılış saati 8.00 olup, katılımcıların en geç saat 9.00' da kendi sistemlerini açması gerekmektedir. Resmi kapanış saati 17.30 olup, bu saat Türkiye

Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından gerek görülmesi halinde uzatılabilir.

Enflasyon: Fiyatlar genel seviyesindeki değişimdir. Bugün için, parasal bir olgu olduğu ve uzun dönemde parasal bir büyüme olmadığı sürece enflasyonun artmayacağı genel olarak kabul görmektedir. Toptan eşya fiyat endeksleri, tüketici fiyat endeksleri, üretici fiyat endeksleri ve özel kapsamlı TÜFE göstergeleri gibi çeşitli endeksler aracılığı ile ölçülmektedir.

Enflasyon Hedeflemesi (Inflation Targeting): Merkez bankalarının genellikle hükümetlerle birlikte, para politikası amacı olarak belli

bir enflasyon rakamını hedeflemeleridir. Bu tür bir uygulamada hedeflenen enflasyonun, beklentileri etkileyebildiği ölçüde, nominal çapa görevini üstlenmesi öngörülür. Diğer politikalardan farkı, enflasyon hedefinin net bir şekilde kamuoyuna duyurulması ve bu konu ile ilgili doğrudan sorumluluk alınmasıdır. Uygulamada, uygulayıcı kurum olarak merkez bankaları amaca yönelik bir araç bağımsızlığına kavuşmaktadırlar. Diğer bir deyişle, merkez bankaları, kur ve faiz politikalarını enflasyonu kontrol altına almak amacı ile istedikleri biçimde kullanabilmektedirler. Bu tür uygulamalar, bir ekonomideki tüm büyüklüklerin nominal çapa özelliğini kaybetmesi sonucu bir zorunluluk olarak da ortaya çıkabilmektedir. Bu tür bir politikanın başarısı için, güçlü ve sağlıklı bir mali yapı, enflasyon ile para politikası araçları arasında gözlenebilir ve istikrarlı bir ilişki, güvenilirlik, bağımsızlık, hesap verebilirlik ve şeffaflık

gibi unsurlar ön koşul olarak sayılmaktadır.

Enflasyon Risk Primi: Enflasyonun, beklenen enflasyonun üzerinde gerçekleşmesi halinde oluşacak kaybı telafi etmek amacıyla reel

faize eklenen risk primini ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, nominal faiz oranı; reel faiz oranı, enflasyon beklentisi ve enflasyon risk primini içermektedir. Bu risk primi enflasyonda dalgalanmaların yaşandığı, belirsizliklerin olduğu ülkelerde söz konusu olmaktadır.

Enflasyon Telafisi: Yatırımcıların reel kayıplara maruz kalmamak için talep ettikleri, enflasyon beklentisi ve enflasyon risk primi toplamına eşit büyüklüktür.

Enflasyon Vergisi: Para, tedavüle çıkararak kurum açısından yükümlülük, talep eden, elde tutan kurum ve kişi açısından ise bir varlık

olarak düşünöldüğünde, enflasyon, parayı ihraç eden kurumun yükümlölüğünü, parayı elde tutan kurumun ise varlığını reel olarak azaltır. Bu anlamı ile enflasyon, gelir elde eden açısından vergi özelliği taşımakta, dolayısıyla vergi gibi satın alma gücünün transferine

neden olmaktadır.

Enflasyona Endekli Tahvil: Anapara ve faiz ödemeleri belirli bir fiyat endeksine bağlı olan ve bu şekilde reel değer kaybına uğramayan

tahvillerdir. Bu tahvillerin reel getirisinin enflasyondaki değişmelere rağmen oynaklık göstermemesi, yatırımcılara öngörülebilir net bir

getiri sunduğundan, bu tahviller riskten korunan yatırımcılar tarafından tercih edilmektedir.

Etkin Piyasa (Efficient Market): Bu hipotez, bir piyasada işlem gören kıymetlerin mevcut fiyatlarının, o kıymetlere ilişkin elde edilebilir

bilgilerin tümünü yansıttığını öngörür. Teori, fiyatı belirleyenin alıcı ve satıcılar olduğu varsayımı ile, işlemcilerin tüm ulaşılabilir bilgilere

aynı anda ve simetrik olarak ulaşabildiğini varsayar. Bu durumda oluşan fiyatın da denge fiyatı olduğu öngörülür.

Euro Bonolar (Eurobonds): Çıkaran ülkenin veya kuruluşun, kendi ulusal para birimi dışındaki bir para birimi üzerinden ihraç ettiği menkul kıymetlerdir.

Euro Dolarlar (Eurodollars): Amerika Birleşik Devletleri dışındaki bankalarda veya ABD bankalarının yurtdışı şubelerinde tutulan ABD

doları cinsinden mevduatları ifade etmek için kullanılır. Euro ifadesi, bu tür mevduatların büyük çoğunluğunun özellikle Batı Avrupa ülkelerindeki bankalarda tutulmasından kaynaklanır. Ancak, Asya ve benzeri diğer tüm ülkelerde tutulan ABD doları hesapları da bu adla

anılır. Çok yoğun bir ikincil piyasa hacmine sahiptir.

F

Faiz: Üretim faktörlerinden sermayenin elde ettiği getiridir. Diğer bir ifade ile paranın kullanım bedelidir.

Faiz Dışı Bütçe Dengesi (Primary Balance): Bütçeden gerçekleştirilen faiz ödemeleri hariç tutularak ulaşılan bütçe dengesidir.

Factoring: Yurtiçi ve yurtdışı piyasalar için mal ve hizmet satımı faaliyetinde bulunan firmaların mal ve hizmet satışından doğmuş ya da doğacak kısa

sürelî ticari alacak hakkını devretmesi karşılığında likit fon elde etmesi işlemidir. Bunun yanı sıra, firmalara vadeli satış bedellerini vadesinden önce

tahsil etme imkanı sağlayan finans kuruluşlarına da 'faktoring' kuruluşları denilmektedir. Bu firmalar, vadeli satış yapmış şirketlerin fatura edilmiş

alacaklarını peşin fakat iskontolu olarak satın alırlar ve vadesi geldiğinde alacağı kendileri tahsil ederler.

Federal Fon Oranları (Federal Funds Rate): Amerika Birleşik Devletleri'nde finansal kurumların gecelik bazda borçlanmalarını gerçekleştirdikleri

piyasa faiz oranıdır. Para politikası uygulamasında temel gösterge niteliğinde olduğundan ABD Merkez Bankası'nın yakın gözetimi altındadır. ABD

Merkez Bankası bu piyasada oluşan günlük "Federal Funds Rate" lerin kendi açıkladığı orana uygun seyretmesi amacıyla açık piyasa işlemleri

yoluyla piyasadaki günlük rezerv (kullanılabilir fon) miktarını ayarlar. Örneğin, bu piyasada oluşan faizler kendi hedef oranın altında ise, diğer bir

deyişle piyasada fon fazlası varsa, bu miktarı açık piyasa işlemleri ile piyasadan çeker.

Finansal Bulaşıcılık /Yayılma (Financial Contingency): Ülkelerin birinde ya da birkaçında ortaya çıkan sorunlar yüzünden tedirgin olan uluslararası

yatırımcıların benzer özelliklere sahip ÷lkelerden yatırımlarını hızla çekmeleri ve bu şekilde olumsuz yatırım koşullarının diğerk ÷lkelerin finansal

sistemlerine de yayılmasıdır.

Finansal Derinleşme: Toplumun her kesimine daha geniş hizmet seçeneklerinin ulaşabilmesini sağlayacak finansal hizmetlerin artmasıdır. Finans

sektöründe yaratılan fonların, reel kesime aktarılma oranı olarak da tanımlanabilmektedir. 'Finansal derinleşme' terimi ekonomiler üzerinde getirdiğı

makro etkiler ile farklı bir anlamda kullanılabilir. Buna göre daha fazla finansal derinleşme para arzında artış anlamına gelmekte, para

arzındaki artış da beraberinde ekonomik büyümeyi getirmektedir.

Finansal Kiralama (Leasing): İşletmelerin orta vadeli fon ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kullanılan finansman tekniğidir. Kiracı tarafından seçilip,

kiralayan tarafından satın alınan bir malın mülkiyetini kiralayanda, kullanımını ise kiracıda bırakan, kiracı ve kiralayan arasında imzalanan bir

sözleşmedir.

Fiyat İstikrarı: Para politikasının uzun dönemli temel amaçlarına (büyüme ve istihdam) yönelik olarak ekonomik birimlerin karar alma süreçlerinde

etkili olmayacak ölçüde düşük ve istikrarlı bir enflasyon oranını ifade eder.

Forfaiting: Özellikle mal ve hizmet ihracatından doğan ve belirli bir ödeme planına göre tahsil edilebilecek olan alacakların bir banka ya da bu alanda

uzmanlaşmış bir finans kurumu tarafından satın alınmasıdır. Uzun vadeli ve kredili ihracat - ithalat işlemlerine yönelik bir finans aracı olup, genellikle

yatırım malları için kullanılmaktadır.

Forward: İleri tarihli işlemler anlamındadır. Belli bir kıymetin önceden belirlenmiş bir fiyattan yine önceden belirlenmiş bir tarihte teslim edilmesini

öngörür. İşlemler, genellikle organize piyasalarda değil, alıcı ve satıcının karşı karşıya gelmesi ile tarafların ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleştirilir.

Döviz, menkul kıymet, mal gibi alım-satım konu araç üzerinden düzenlenebilen bu tür kontratlar fiyat riskini bertaraf etmenin yanı sıra spekülasyon

amaçlara da yönelik olabilir.

Forward-Forward: Sözleşmeye konu olan örneğin bir para piyasası işleminde vade, faiz ve miktar gibi unsurlar

üzerinde bugünden anlaşılan, ancak

ileri bir tarihte başlayacak ve daha ileri bir tarihte sona erecek işlemleri ifade eder. Bu kotasyon 3 ay sonra başlayacak 3 ay vadeli bir işlemi (işlem

vadesi 6 ay) ifade eder.

Future: İleri tarihli işlemler anlamındadır. Belli bir kıymetin önceden belirlenmiş bir fiyattan yine önceden belirlenmiş bir tarihte teslim edilmesini

öngörür. Forward piyasalardan farkı, organize piyasalarda standartlaştırılmış (bir kontratın miktarı, kontratların piyasaya çıkış tarihleri, marjin adı

altında bir teminat sistemine sahip olunması gibi) kontratlar üzerinden işlem görmesidir. Spekülatif amaçlı yapıldığında, teorik olarak sonsuz kar ve

zarar ihtimali vardır.

H

Hesaben Saklama (Book Entry): Kıymetlerin elektronik ortamda hesaben saklanmasını ifade eder. Örneğin Hazine ihalesinden alınan

kıymetler, katılımcılar tarafından fiziki olarak talep edilebileceği gibi (bu kıymetler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından

bastırılmaktadır) makbuz karşılığı elektronik ortamda katılımcıların hesabına da aktarılabilir. Şahıslar da, makbuz karşılığı

kıymetlerini hesaben saklayabilmektedirler. Fiziki olarak elde bulunan bir kıymetin, sonradan bir hesaba yatırılması da kıymeti bu forma

sokmaktadır.

İİ

İhale (Auction): İhale, İngilizce “auction” auctio kökünden gelmekte olup kelime anlamı artış demektir. Piyasa ekonomilerinde, çeşitli mal ve finansal

değerlerin kişi veya kurumlara tahsis yöntemlerinden birisidir. Özellikle, ihaleye konu olacak malın sabit veya doğrudan belirlenebilir bir fiyatı yoksa

ya da malın satıcısı, malın piyasa fiyatı konusunda emin değilse ihale yöntemi ile satım tam rekabet koşulları altında bu belirsizliği ortadan kaldırır.

İhale yöntemlerine ilişkin ilk sınıflandırma, 1961 yılında William Vicroy tarafından yapılmıştır. İhaleler farklı biçimlerde gerçekleştirilebilir. En yaygın

olanı, fiyatların büyükten küçüğe doğru dizildiği, (satan açısından geliri maksimum, maliyetin minimum olması anlamına gelmektedir), çoklu fiyat

("Dutch Auction" adını Hollanda'da çiçek satışlarında kullanılmasından almıştır) türü ihalelerdir. Bu ihalede her katılımcıyla kendi teklif ettiği fiyat

üzerinden işlem yapılmaktadır. Fiyatların küçükten büyüğe sıralandığı ihaleler ise "English Auction" olarak adlandırılmaktadır. Diğer bir ihale yöntemi

ise "tek fiyat" ihalesidir. Bu ihale türünde arzın ve talebin eşitlendiği fiyat, ihaleyi kazanan tüm katılımcılara uygulanmaktadır. Diğer bir deyişle tüm

işlemler tek bir fiyat üzerinden gerçekleştirilmektedir. İki ihale türünün de birbirine göre avantaj ve dezavantajları söz konusudur. Tek fiyat

ihalesinde, bilgi toplamının maliyeti daha az olup daha fazla katılım sağlanabilir. Çoklu fiyat ihalesinde ise daha yoğun bir rekabet söz konusu olup

satıcı açısından daha düşük bir maliyet söz konusu olabilir. Ancak, tüm bunlar piyasanın yapısına ve o günkü koşuluna bağlıdır.

İkincil Piyasa (Secondary Market): Kıymetlerin ilk ihraçları sonrası işlem gördükleri piyasaları ifade eder. Örneğin, Hazine Müsteşarlığı tarafından

ihraç edilen borçlanma senetlerinin ihraç sonrası alınıp-satıldığı İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, Tahvil Bono Piyasası ikincil piyasaya bir örnektir.

K

Kaldıraç Oranı (Leverage): Borcun öz sermayeye ya da toplam sermayeye oranıdır. Kaldıraç oranları, işletmenin kaynak yapısını gösterir ve

işletmenin varlıklarının hangi kaynaklarla ne oranlarda karşılandığının görülmesini sağlar. Bu oranlar ile işletmenin uzun vadeli borçlarını ödeme

gücü gibi mali yapısının durumu hakkında bilgi edinilebilir.

Kesin Alış: Bir menkul kıymetin doğrudan alımıdır. Merkez Bankası tarafından yürütülen Açık Piyasa İşlemleri çerçevesinde, para politikası uygulamasına

yönelik olarak, piyasada kalıcı bir likidite (para) eksikliğinin olduğu düşünüldüğü durumlarda, Merkez Bankasının piyasadan kendi portföyü için menkul

kıymet almasını ve karşılığında sisteme para vermesini ifade eder.

Kesin Satış: Bir menkul kıymetin doğrudan satımıdır. Merkez Bankası tarafından yürütülen Açık Piyasa İşlemleri çerçevesinde, para politikası

uygulamasına yönelik olarak, piyasada kalıcı bir likidite (para) fazlasının olduğu düşünüldüğü durumlarda, Merkez Bankasının piyasaya kendi

portföyünden menkul kıymet satmasını, karşılığında sistemden fazla parayı kesin olarak (bir daha geri verilmemek üzere) çekmesini ifade eder.

Konsolidasyon: Bir borcun borçlusu tarafından ödenmeyip zorunlu veya gönüllü olarak vade, faiz, tür ve benzeri yönlerden yeniden yapılandırılmasını

ifade eder.

Konvertibilite: Bir ÷lke parasının, d÷viz piyasalarında başka bir ÷lke parası ile serbestçe değiştirilebilmesi ve uluslararası ticari işlemlerde değişim aracı

olarak kullanılabilmesidir.

Ekonomide likiditenin azaldığı, yatırım sermayesi elde etmenin zorlaştığı ve sonuç olarak kredi arzının daraldığı bir durumu ifade etmektedir.

Kuponlu İhraçlar: Bir menkul kıymetin dönemsel olarak faiz ödemesini ifade eder. Örneğin, 100.000 TL nominal değerli, 3 ayda bir % 15 kupon faizi

ödemeli 1 yıl vadeli bir menkul kıymetin, yatırımcısına 3 ayda bir 15.000 TL lik faiz (kupon) ödemesi yapılması, 1 yıl sonunda ise anaparasının, 100.000

TL'nin ödenmesi söz konusudur.

Kur Riski: Gelecekte döviz kurunun değerinde yaşanabilecek dalgalanmalar sonucunda varlıklar ve/veya yükümlülüklerde meydana gelebilecek

değişikliklerden zarar edilmesi ihtimalini ifade etmektedir. Kur riskinden korunmak için yatırımcıların hem finans hem de mal piyasalarında pozisyon

almaları, birden fazla ülkenin finans piyasasına yatırım yapmaları ve türev ürün veya piyasaları kullanmaları gibi yöntemler mevcuttur.

L

LIBID (London Interbank Bid Rate): Londra Bankalararası Para Piyasasında, kredibilitesi yüksek bankaların birbirlerinden ABD doları üzerinden mevduat

kabul etme işlemlerinde uyguladıkları faiz oranıdır.

LIBOR (London Interbank Offered Rate): Londra Bankalararası Para Piyasasında, kredibilitesi yüksek bankaların birbirlerine ABD doları üzerinden borç

verme işlemlerinde uyguladıkları faiz oranıdır. Londra saati ile 11:00' de sabitlenen bu oran piyasalar tarafından referans faizi olarak kullanılmaktadır.

Likidite: Döviz, menkul kıymet, gayrimenkul gibi herhangi bir aktifin kısa sürede ve sorunsuz bir şekilde (değer kaybına uğramadan) nakde çevrilebilen,

kullanılmaya hazır satın alım gücünü ifade eder.

Likidite Riski: Sahip olunan varlıkların nakit talebini karşılayamaması riskidir. Bu risk özellikle nakde ihtiyaç duyulduğu zaman varlıkların satılamaması ve

paraya çevrilememesinden kaynaklanmaktadır. Varlıkların vadelerinin, yükümlülüklerin vadelerinden daha uzun olması durumu likidite riskini

artırmaktadır.

Likidite Senetleri: Piyasadaki likiditeyi düzenlemek ve açık piyasa işlemlerinin etkinliğini artırmak amacıyla kullanılan kısa vadeli senet özelliğinde bir para

politikası aracıdır.

M

Maliye Politikası (Fiscal Policy): Hükümetlerin, istihdam, büyüme ve enflasyon gibi belli amaçları gerçekleştirebilmek amacıyla gelir toplama (vergilendirme)

ve harcama yapma yöntemlerini şekillendirmeleridir.

Merkez Bankası Bağımsızlığı: Kavramsal olarak merkez bankalarının kararlarında dış faktörlerden (çoğunlukla politik) etkilenmeden, kendi öngördükleri

para politikası araçlarını serbestçe kullanabilmelerini ifade eder. Bağımsızlık kavramının içeriği ve kapsamı son derece geniş olup, tanımlanması zordur.

Bu kavramı sayısallaştırmak, bağımsızlığı ölçmek amacı ile, yasal bağımsızlığı temsil eden Merkez Bankası Kanunu (hedefleri ve araçları kimin saptadığı,

diğer kamu kurumları ile ne türden bir ilişkiye sahip olduğu, başkanın seçilme ve görevden alınma süreçleri vs), ile uygulamadaki bağımsızlığı temsil

ettiği düşünülen, o ülkedeki kurumsal ve kültürel yapı ile kişisel faktörler kullanılmaktadır. Enflasyonla Merkez Bankası bağımsızlığı arasında gözlemlenen

yakın ilişki bu kavramın önemini artırmıştır.

Merkez Bankası Müdahalesi: Merkez Bankalarının kısa ve uzun dönemli para politikaları amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik olarak piyasalarda alım-satım

yapmalarıdır. Müdahale ile müdahale edilen, döviz ve faiz gibi değişkenlerin piyasa fiyatlarının politika öngörülerindeki düzeylere

düşürülmesi/yükseltilmesi hedeflenir. Müdahale yöntemleri farklılık gösterebilir. Merkez Bankaları taraf olup kendilerini göstererek doğrudan ve açık

olarak müdahale edebilecekleri gibi dolaylı olarak da müdahale edebilirler. Benzer şekilde, Merkez Bankası müdahaleleri zaman ve miktar açısından

önceden bildirilebileceği gibi, herhangi bir bildirimde bulunulmaksızın da gerçekleştirilebilir. Müdahaleyi gerektiren durumlar, uygulanmakta olan para

politikası hedefleri çerçevesinde şekillenir.

Moratoryum: Borçlanıcının, ödeme gücünü kaybetmesi nedeniyle borçlarının tümünü veya bir kısmını ödeyemeyeceğini ilan etmesidir. Genelde borçlu ve

alıcı arasında borcun yeniden yapılandırılması ile sonuçlanır.

N

NASDAQ (National Association of Securities Dealers Automated Quotations): Tezgah üstü piyasalarda (resmi bir düzenleyicisi olmayan) işlem gören

menkul kıymetler için alım-satım fiyatlarının gösterildiği otomatik bilgi ağı.

Net Bugünkü Değer (Present Value): Bir yatırımın yatırım dönemi boyunca sağladığı getirinin piyasa faizi veya kendi faizi ile iskonto edilmesi, bugüne

indirgenmesi sonucu ulaşılan değerdir.

Nominal Değer (Par Value, Face Value): Bir kıymetin üzerinde yazan değerdir. Örneğin, Hazine Müsteşarlığı tarafından çıkarılan her bir devlet iç

borçlanma senedinin nominal değeri, üzerinde fiilen yazan değer olan 100 YTL'dir. Benzer şekilde 1.000 Yeni Türk Lirasının nominal değeri üzerinde

yazan değer olan 1.000'dir.

O-Ö

Operasyonel Bütçe Dengesi: Faiz hariç ve dahil bütçe dengesini gösteren geleneksel tanımların, özellikle ekonomik istikrara sahip olmayan ülkelerde

açığın etkilerini tam olarak yansıtmadığı düşüncesi ile oluşturulmuş bir kavramdır. Esas olarak bütçe açığının önemi açığın ekonomideki toplam

büyükükler (toplaml talep, toplaml arz) üzerinde yarattığı etkiden kaynaklanmaktadır. Operasyonel bütçe açığı kavramı, toplaml talep üzerinde etkili olan

açığın, bütçe dönemi içerisinde ödenen faiz ödemelerinin reel kısmı olduğunu, nominal kısmın, toplaml talep üzerinde etkili olmadığı varsayımından

hareket eder. Bu çerçevede nominal faiz ödemeleri, faiz ödemesini elde eden birimler tarafından dönem başındaki servetlerinin reel değerinin

amortismanında (korunmasında) kullanılmakta ve aynı amaçla yeniden yatırıma tabi tutulmakta, dolayısıyla tüketim harcamalarına yönelmemekte ve

toplaml talep üzerinde bu anlamı ile etkili olmamaktadır. Dolayısıyla, talep artışı sadece reel faiz ödemelerinden kaynaklanmakta ve operasyonel bütçe

açığı bu anlamı ile açığı ifade etmektedir.

Opsiyon (Option): Belirli bir kıymeti, önceden belli bir vade ve fiyattan alma-satma hakkı veren kontratlardır. Kontratı elinde tutan kontrata konu olan

kıymeti alma (call-option) veya satma (put-option) hakkına sahip olurken, kontrattan kaynaklanan herhangi bir yükümlülüğü yoktur. Kontratı satan

(yazan) taraf ise vadede kontratı elinde tutan tarafın, kontrata konu olan kıymeti kontrat şartları içerisinde almak-satmak istemesi halinde, sözleşme

hükümlerini yerine getirmekle yükümlüdür. Opsiyonu satan (yazan) taraflar bu işlem karşılığı prim geliri elde etmektedirler. Belirsizliğin (volatilitenin)

yüksek olduğu piyasalarda, kontrat karşılığı prim talepleri çok yüksek boyutlara ulaşabilmektedir.

Oynaklık (Volatility): Bir kıymetin fiyatındaki değişkenliğin ifadesidir. Çoğunlukla standart sapma ile ölçülür. Yüksek bir volatilitate artan bir belirsizliğin

göstergesidir.

Ödemeler Bilançosu: Bir ülkenin, belirli bir dönem içinde, mal, hizmet ve sermaye akımları gibi işlemler dolayısıyla dış dünyadan sağladığı gelirler ile dış

dünyaya yaptığı ödemeleri içeren tüm iktisadi ilişkilerin sistemli bir biçimde yer aldığı bilançodur. Ödemeler bilançosu, ülkelerin söz konusu dönem

içerisindeki dış ekonomik ve mali ilişkilerinin durumunu göstermektedir. Bir ülkenin ödemeler bilançosunun incelenmesi, o ülkenin uluslararası iktisadi

ilişkilerinin nitelik ve boyutlarının anlaşılmasına olanak sağlar.

Özel Kapsamlı TÜFE Göstergeleri (ÖKTG): TÜFE'den bazı alt kalemlerin çıkarılması yoluyla ulaşılan endekslerdir. Para politikası çerçevesinde uygulanan

politikaların etkinliğini ölçebilmek için TÜFE'den para politikasının kontrolü dışındaki kalemlerin dışlanması gerekmektedir. Ancak, enflasyona gelen şoklar

dönemler itibarıyla farklı nitelikte olabileceği için, tek bir 'çekirdek enflasyon' göstergesinin para politikası denetiminde olmayan bütün unsurları dışlama

olasılığı oldukça düşüktür. Bu nedenle çekirdek olarak adlandırılacak tek bir gösterge yerine farklı dışsal şokların ayrıştırılmasına yardımcı olabilecek

şekilde belirlenen özel kapsamlı göstergeler kullanılmaktadır.

P

Para Kurulu (Currency Board): Döviz kuru rejimlerinden biridir. Bu tür bir uygulamada, ulusal paranın değeri yabancı bir para birimine veya yabancı para

birimlerinden oluşan bir sepete karşı sabitlenir. Para politikası uygulaması açısından bakıldığında parasal tabanın sadece yabancı para karşılığında

yapılan işlemlerle değişmesine izin verir. Diğer bir deyişle, merkez bankasına önceden belirlenmiş sabit bir kurdan döviz satıldığı zaman para miktarı

artar, merkez bankasından döviz alındığı zaman azalır.

Para Piyasası: Kısa vadeli (uluslararası piyasalar için 90 gün ve daha az), yüksek likiditeye sahip finansal enstrümanların işlem gördüğü piyasalardır.

Para Politikası: Ekonomik büyüme, istihdam artışı ve fiyat istikrarı gibi hedeflere ulaşabilmek için paranın elde edilebilirliğini ve maliyetini etkilemeye

yönelik olarak alınan kararları ifade eder. Uygulanmasından sorumlu kuruluşlar merkez bankalarıdır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununda,

Bankanın temel amacının fiyat istikrarı olduğu ifade edilmiştir.

Para Politikası Kurulu - Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (Monetary Policy Committee): Fiyat istikrarını sağlamak amacıyla para politikası ilke ve

stratejilerinin ve bu stratejiler çerçevesinde Hükümet ile birlikte enflasyon hedefinin belirlenmesi, Türk Lirasının iç ve dış değerini korumak için gerekli

tedbirlerin alınması ve yabancı paralar ile altın karşısındaki muadeletini tesbit etmeye yönelik kur rejiminin, yine Hükümet ile birlikte belirlenmesi ile

görevli ve yetkili olarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bünyesinde oluşturulmuş bir kuruldur. Para Politikası Kurulu, Başkan (Governör)ın başkanlığı

altında, Başkan (Governör) Yardımcıları, Banka Meclisince üyeleri arasından seçilecek bir üye ve Başkan (Governör)ın önerisi üzerine müşterek kararla

atanacak bir üyeden oluşur. Hazine Müsteşarı veya belirleyeceği Müsteşar Yardımcısı toplantılara oy hakkı olmaksızın katılabilir.

Paranın Dolaşım Hızı (Velocity): Bir birim paranın kaç birim mal veya hizmetin el değiştirmesine imkan sağladığını gösterir. GSMH / Para Stoğu ile ifade

edilir.

Parasal Büyüklükler: Parasal büyüklük, dolaşımdaki para ile finansal kuruluşların parasal ya da paraya çevrilebilir olan çeşitli yükümlülüklerinin toplamı

olarak tanımlanabilir. İçerdiği varlıkların likit olma derecesine göre çeşitli parasal büyüklük tanımları bulunmaktadır. Bu parasal büyüklüklerden M1,

dolaşımdaki para ve vadesiz mevduat, M2, M1 ve vadeli mevduat, en geniş tanımlı para arzı olan M3 ise M2, repo ve B tipi likit fonların toplamından

oluşmaktadır. Rezerv Para, M1 ile fon hesapları ve banka dışı kesimin mevduatları toplamıdır. Merkez bankasının piyasadaki likiditeyi düzenlemek

amacıyla yaptığı açık piyasa işlemleri nedeniyle bankacılık kesimine olan nakit yükümlülüklerinin rezerv paraya eklenmesiyle 'Parasal Taban'a

ulaşmaktadır. Merkez Bankası Parası ise parasal taban ve kamu mevduatlarının toplamından oluşmaktadır.

Parite: Bir ülkenin parası esas alınarak diğer ülke parasının bu esas alınan ülke parası karşısındaki değeridir.

Petro-dolar: Petrolün dolar cinsinden fiyatlanması suretiyle petrol satışlarından elde edilen geliri tanımlamak için kullanılmaktadır.

Piyasa Faiz Oranı (Market Interest Rate): Para piyasasında, para arzı ve para talebinin etkileşimine göre belirlenen ve mevduatlar ile diğer yatırımlar için

ödenen faiz oranıdır.

Piyasa Yapıcılığı Sistemi (Primary Dealer): Birincil piyasa işlemlerinde etkinliği artırmak, ikincil piyasaların işleyişini kolaylaştırmak amacı ile, hazine veya

merkez bankalarının, borçlanma senedi ihracı (ihale), döviz müdahalesi türü işlemlerinde sadece belli kriterlere göre seçtiği banka ve diğer bazı

kuruluşları taraf kabul ettiği bir sistemdir. Piyasa yapıcısı adı altında seçilen kuruluşlar, ikincil piyasalarda aralıksız işlem yapmak, kotasyon vermek, bir

ihracın belli bir miktarını satın almak gibi yükümlülüklerle sahiptir.

Portföy Teorileri: Çeşitli risk ve getiri yaklaşımları altında portföy oluşumlarını inceler. Portföy oluşumu ve yönetime ilişkin, risk-getiri yaklaşımı altında

portföyde yer alacak kıymetlerin seçim sürecinin nasıl ve hangi kriterlere göre yapılacağına ilişkin ilk teorik çalışma 1952 yılında "portfolio selection" adı

altında Harry Markowitz tarafından yapılmıştır (Bu ve sonraki çalışmaları ile 1990 yılında Nobel Ekonomi ödülünü bu konunun diğer teorisyenleri ile

paylaşmıştır). Teorik yapı, Markowitz Modeli, 1963 yılında William Sharpe'ın (1990 nobel ödüllü diğer teorisyen) "Single Index Model" adı altında

geliştirdiği model ile basitleştirilmiş, bir anlamda hesaplama güçlüklerinden arındırılarak daha uygulamaya yönelik bir hale getirilmiştir. Teorik yapının

gelişme süreci, 1964 yılında Sharp, 1965 yılında Linther, 1966 yılında Mossin' in ayrı ayrı geliştirdikleri “Capital Assets Pricing” model adlı çalışmalar ile

devam etmiştir. 1967 yılında Steve Ross bu teori ile bağlantılı olarak “Arbitrage Price Theory” adı altında yeni bir yaklaşım oluşturmuştur. Bu tür teorik

çalışmalar, optimal portföy yönetimi altında yoğun bir biçimde kullanılmaktadır.

Pozisyon Fazlası (Long Position): Döviz, menkul kıymet veya herhangi bir finansal enstrumanda sahip olunan net fazla pozisyonu ifade eder. Örneğin,

10 milyon ABD doları nakit pozisyon fazlasına sahip olmak, bir portföyde net olarak (nakit ABD doları borçları düşüldükten sonra) 10 milyon ABD doları

nakde sahip olmak anlamındadır. Diğer bir deyişle bir kıymetteki fazla sahipliği ifade eder.

R

Reel Faiz Oranı (Real Interest Rate): Nominal faizin enflasyondan arındırılmış halidir. Teknik olarak, nominal faiz oranından, beklenen enflasyon oranının

çıkarılması ile bulunur. Örneğin, İskonto edilmiş, diğer bir deyişle bir bedel karşılığı (iskonto) el değiştirmiş olan kıymetlerin yeniden bir bedel karşılığı (re-

iskonto) el değiştirmesini ifade eder. Merkez bankalarının, şartlarını kendileri belirlemek şartı ile çeşitli senetleri iskontoya tabi tutarak (re-iskonto),

reeskont penceresi adı altında para politikası uygulamalarında kullandıkları bir araçtır faiz oranı % 70, beklenen enflasyon oranı % 60 ise, reel faiz oranı

% 10' dur.

Reeskont: İskonto edilmiş, diğer bir deyişle bir bedel karşılığı (iskonto) el değiştirmiş olan kıymetlerin yeniden bir bedel karşılığı (re-iskonto) el

değiştirmesini ifade eder. Merkez bankalarının, şartlarını kendileri belirlemek şartı ile çeşitli senetleri iskontoya tabi tutarak (re-iskonto), reeskont

penceresi adı altında para politikası uygulamalarında kullandıkları bir araçtır.

Repo (Repurchase Agreement): Bir kıymetin belli bir tarihte, belli bir orandan geri satım vaadi ile alımını ifade eder. İşleme konu olan kıymet ödünç

verilen para için teminat niteliğindedir. Merkez bankası açısından repo işlemi Açık Piyasa İşlemleri çerçevesinde, piyasaya, işlem vadesi süresince, repoya

tabi kıymetler karşılığında geçici olarak para verilmesini ifade eder.

Resesyon: Ekonomik büyümenin belirli bir süre negatif ya da yavaş olmasıdır. Ekonomide atıl kapasitenin olması ya da ekonominin uzun vadeli büyüme

oranından daha düşük bir oranda büyümesi olarak da tanımlanabilmektedir.

Revalüasyon: Ulusal paranın yabancı paralar karşısındaki değerinin artmasını ifade eder. Örneğin, Türk Lirasının ABD doları karşısındaki değerininin 1,3

YTL'den 1,2 YTL'ye yükselmesi (ABD dolarının değer kaybetmesi), YTL'nin 0,1 Lira değer kazanması anlamındadır.

Rezerv Para (Hard Currency): Merkez bankaları ile uluslararası finans kuruluşlarının portföylerinde bulunan döviz ve altın cinsinden varlıkları ifade

etmektedir. Buna göre, ödeme aracının rezerv para özelliği taşıyabilmesi için, diğer paralar karşısındaki değeri istikrarlı olmalı, dünya ticaretindeki payı

büyük bir ülkeye ait olmalı, döviz piyasalarında rahatlıkla alınıp satılabilmelidir.

Risk-Getiri: Bir yatırımın öngörülen getirisi karşılığında mevcut riskini ifade eder. Risk genelde yatırımın geçmiş getirilerinin standart sapması (historical

volatility) ile ifade edilir. Yatırımdan beklenen getiri ise (expected return), geçmiş getirilerinin ortalamasıdır. Belli bir risk karşılığında elde edilebilecek

maksimum getirilerin oluşturduğu risk-getiri eğrisine “efficient frontier” adı verilip, özellikle karşılaştırma, ölçüt (benchmark) amaçlı kullanımı söz

konusudur. Vadesine kadar elde tutulduğunda getirisi kesin olan tahvil-bono türü yatırımlar bu tür analizlerde genelde risksiz yatırım olarak kabul

edilirler. Ancak bu tür kıymetler üzerinde vadesinden önce işlem yapılması söz konusu ise benzer piyasa riskleri (faiz, kur) söz konusudur.

Risk Primi: Bir yatırım aracının taşıdığı risklerin fiyatlara yansımaları risk primidir. Riskli bir yatırım aracının beklenen getirisi ile risksiz bir aracın beklenen

getirisi arasındaki fark olarak da hesaplanabilir.

Riske Maruz Değer (Value at Risk (VAR)): Döviz, menkul kıymet ve benzeri yatırım araçlarının ya da bunlardan oluşan bir portföyün içerdiği piyasa riskinin

ölçülmesi amacıyla kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Bu tür bir ölçümle, piyasa riski olarak adlandırılan, kur ve faiz riskinin yatırımın mevcut değerini

çeşitli olasılık değerlerine ve süreye bağlı olarak ne ölçüde etkileyebileceği bulunmaya çalışılmaktadır. Diğer bir deyişle bir yatırımın, yatırım değeri

cinsinden karşı karşıya olduğu riski ölçer. Örneğin 10.000.000 ABD doları tutarında bir yatırım için 1.000.000 ABD dolarlık VaR değeri, belli bir dönemde,

örneğin 1 haftada, bu yatırımın olasılık değerine, örneğin % 1 olasılık, bağlı olarak karşı karşıya olduğu risk'in parasal değerini ifade eder. Portföyde

ortaya çıkabilecek kaybın tahminidir. Geçmiş veya örneğin opsiyon fiyatlarından ulaşılan “implied” volatilité üzerinden yapılan hesaplamalara dayanır.

Dolayısıyla tahmin yöntemlerine ilişkin, geçmiş geleceği ne kadar tahmin eder gibi kısıtlar bu yöntem içinde geçerlidir. Yönteme ilişkin metodolojik,

örneğin ölçüme konu olan değerın getirisinin normal dağıldığı varsayımı, kısıtlar da söz konusudur. Sermaye yeterliliklerinde, sermayenin piyasa koşulları

nedeniyle risk altında olan kısmı ile ilgili olarak, BIS tarafından bankaların uyması gereken bir ölçüt olarak da kullanımı mevcuttur.

Riskten Kaçınma (Risk Averse), Risk Alma (Risk Lover), Risk Neutral: Bir yatırımcının risk karşısında takındığı tavırları ifade etmekte kullanılan kavramlardır.

“Risk averse” bir yatırımcı riskli bir portföyü ancak riskini karşılayacak garanti bir prim karşılığı kabul eden, “risk lover” bir yatırımcı yüksek bir riske

rağmen bir prim talep etmeksizin garanti bir düşük getiriye razı olan, “risk neutral” bir yatırımcı ise riskle değil yatırımın getirisi ile ilgili olan yatırımcı

türünü ifade eder.

Riskten Korunma (Hedging): Yatırım riskine karşı korunmak amacıyla finansal pazarlardaki araçları etkin ve doğru bir biçimde kullanarak olası ters fiyat

hareketlerine karşı yatırımcının yatırımını güvenceye almasıdır. Yatırımcı, karşılaşılabilecek riskleri belirli bir değere düşürmek amacıyla vadeli işlem

sözleşmeleri yardımıyla uzun pozisyon alarak gelecekte fiyatların yükseleceği beklentisi ile vadeli işlem sözleşmesi satın alabilir ya da kısa pozisyon

olarak gelecekte fiyatların düşeceği beklentisi ile vadeli işlem sözleşmesi satabilir.

S-Ş

Sabit Kur Sistemi (Fixed Exchange Rate System): Ulusal bir paranın yabancı bir para veya paralardan oluşan bir sepet değerine sabitlendiği ve bu

değerin sürmesinin para otoritesi tarafından bazen açık bazen de zımni olarak garanti edildiği sistemlerdir. Ulusal paranın değeri önceden

belirlendiğinden o andaki arz talep koşullarını yansıtmaz.

Saklama Hizmeti (Custodian Service): Tahvil, bono, altın ve benzeri kıymetlerin sahip olan kişi veya kurum adına bir sözleşme çerçevesinde saklanması

hizmetidir (safe keeping). Türkiye'de İMKB ile Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsası (VOBAŞ) nezdindeki piyasaların tümünün takas işlemleri 'Takasbank'

tarafından sonuçlandırılmakta, bu kapsamda 'Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş.' ile aracı kuruluşlara fiziksel saklama hizmeti sunulmaktadır.

Samurai Bonds: Yabancılar tarafından, Japonya'da, Japon Yeni üzerinden yapılan menkul kıymet ihraçlarıdır. Çoğunlukla 5 yıl ve üzeri vadede yapılan

ihraçlardır. İlk ihraç 1970 yılında Asya Kalkınma Bankası tarafından yapılmıştır.

Satım Opsiyonu (Put Option): Satma hakkını ifade eder. Elinde opsiyon kontratını bulunduran tarafa, opsiyona konu olan kıymeti yine opsiyonda

belirtilen şartlarda satma hakkını verir ancak bir yükümlülük getirmez. Piyasa koşullarına bağlı olarak opsiyonu elinde bulunduran taraf opsiyonu

kullanmayabilir. Opsiyonun kullanılması "exercise" edilmesi olarak ifade edilir. Opsiyonu satan taraf ise, alan tarafın opsiyonu kullanmak istemesi

durumunda kontrat şartlarını yerine getirmekle yükümlüdür.

Satın Alma Gücü Paritesi: Belli bir sepetteki ticarete konu olan benzer mal ve hizmetlerin farklı ülkelerdeki fiyatlarını birbirine eşitleyen döviz kurudur.

Satın alma gücü paritesi hesaplanırken sadece ticarete konu olan mal ve hizmetler göz önünde bulundurulduğundan bu tür bir hesaplama iki ülke parası

arasındaki değişim oranının gerçek değerini ölçmekte yetersiz kalabilmektedir.

Satış (Ask, Offer): Piyasa katılımcılarının, piyasada işlem gören değerleri (döviz, menkul kıymet gibi) satmaya istekli oldukları fiyattır.

Senyoraj "Beylik Hakkı" (Seniorage): Para basma yetkisini elinde tutan kurumun, bu yetkisi dolayısıyla para basarak elde ettiği reel gelirdir. Para

stoğundaki değişimin fiyatlar genel seviyesine oranı ile ifade edilir. Enflasyonun sadece para miktarındaki artışından kaynaklanması durumunda,

senyoraj ve enflasyon vergisi birbirine eşit olur.

Sermaye Piyasası (Capital Market): Bir yıldan uzun vadeli yatırım araçlarının ihraç edildiği ve işlem gördüğü piyasalardır.

Son Kredi Mercii (Lender of Last Resort): Merkez bankalarının, para otoritesi olma sıfatları ve finansal istikrarı sağlama yükümlülükleri nedeniyle,

sistemde ortaya çıkan fon açıklarının piyasadan karşılanamaması halinde, son başvuru mercii merkez bankasına başvurup, bu ad altında düzenlenmiş

imkanlardan faydalanmasını ifade eden bir kavramdır.

Spot Valör: Mali piyasalarda gerçekleştirilen bir işleme bağlı ödemelerin işlemin yapıldığı günü takip eden iki iş günü sonrasında gerçekleştirilmesidir. Spot

valörle yapılan bir işlem, örneğin Pazartesi günü gerçekleşmiş ise ödemeler Çarşamba günü yapılmaktadır. Diğer bir deyişle spot valör, paranın kullanıma

hazır olacağı tarihi ifade eder. İşlem tarihi ile kullanım tarihi arasındaki fark, mesajların hazırlanması, kontrollerin yapılması, fonların temini gibi işlemlerin

belli bir zaman gerektirmesindedir.

Spot Piyasa: Spot piyasa bir ürünün alış veya satışının işlem tarihinde belirlenen fiyat üzerinde en çok iki iş günü sonrasında gerçekleştirildiği piyasadır.

Stagflasyon: Bir ekonomide üretimin düştüğü ya da en azından artmadığı bir ortamda enflasyon yükseldiği zaman meydana gelen durumu ifade

etmektedir.

Sterilizasyon: Merkez bankalarının, çeşitli nedenlerle ortaya çıkan para arzı artışlarının etkilerini dengelemek için yaptıkları açık piyasa işlemleridir.

Örneğin merkez bankası döviz satın aldığı zaman para arzındaki artışı menkul değerler satışıyla piyasadan çekmeye çalışır ve bu şekilde döviz

piyahasına yapılmış müdahaleyi sterilize etmiş olur.

STRIP (Separate Trading of Registered Interest and Principal of Securities): Kuponlu bir menkul kıymetin anaparası ve kuponlarının ayrı ayrı işlem

görebilmesi amacı ile ayrıştırılmasını ifade eder. Amaç, özellikle uzun vadeli kuponlu ihraçların yatırımcı açısından kullanım alanını genişletmek ve bu tür

ihraçların talebini artırmaktır. Hazine Müsteşarlığı tarafından bu amaçla bazı değişken faizli kuponlu ihraçların anapara ve kuponları ayrıştırılmıştır.

Subprime Piyasalar: Kredi geçmişi iyi olmayan kişilerin daha yüksek faizle kredi alabildikleri piyasalardır. Eğer bu kredi ev almak amacıyla çekilmişse

'subprime mortgage' olarak adlandırılmaktadır. Krediyi veren kuruluşlar bu kredileri risk gruplarına ayırarak tekrar piyasaya sürebilmekte ve bunları satın

alacak yatırımcılar arayabilmektedir.

Süre (Duration): Sabit getirili, kupon ödemeli bir menkul kıymetin, anapara ve kupon ödemelerinin net bugünkü değerlerinin, kupon ödeme dönemleri ile

ağırlıklandırılarak bulunan vadesidir. İskontolu, kupon ödemesi olmayan kıymetlerde, duration, kıymetin vadeye kalan süresine eşittir. Risk ölçümü

açısından, menkul kıymetin piyasa faizine olan duyarlılığını ölçer. Düşük kupon ödemeli, uzun vadeli kıymetlerin süresi (duration) daha uzun, diğer bir

deyişle, faiz riski daha fazladır. Farklı vade ve kuponlu yatırım araçları ile bu tür mali araçlardan oluşan portföylerin birbirlerine göre hangi oranda faiz

riski ile karşı karşıya olduklarının karşılaştırılmasında kullanılır. Efektif vade olarak da adlandırılır.

Swap: İki tarafın bir varlık ya da yükümlülüğe bağlı olan nakit akışını aralarında değiştirdikleri işlemidir. Örneğin on yıllık sabit faizli borca sahip bir firma ile

benzer ancak dalgalı faizli borca sahip bir firma birbirlerinin yükümlülüklerini değiştirebilir. Swap işlemlerinde, faiz oranları ile döviz kurlarındaki

değişmeler sonucunda ortaya çıkan riski en aza indirmek amaçlanmaktadır.

Şirket Birleşmesi (Merger): Şirketlerin birleşerek daha büyük bir şirket oluşturmalarıdır. 'Merger' genellikle gönüllü olarak gerçekleştirilen birleşme

anlamında kullanılan bir terim olmasına karşılık bir şirketin başka bir şirketi devralması işlemi için de kullanılabilir. Ancak bir şirketin diğer bir şirketi

devralmasında 'merger'dan farklı olarak bir işletmenin başka bir işletmenin hisse senetlerini satın alarak onun hukuki varlığına son vermesi söz

konusudur. Ayrıca 'merger' durumunda devralma işleminden farklı olarak birleşmeden oluşan şirket yeni bir ad (genellikle iki firmanın adının birlikte

kullanımı) almaktadır.

T

Tahvil: İhraç vadesi 1 yıldan uzun menkul kıymetlerdir.

Teknik Analiz: Fiyat, hacim gibi göstergelerden hareketle, geçmiş dönem piyasa hareketlerinin analiz edilerek bu yolla geleceğe yönelik olarak fiyat

tahminleri yapılmasıdır. Bu amaçla, çeşitli grafik oluşumlarından ve istatistiksel metodlardan faydalanılır. Grafikler üzerinde geçmiş fiyat hareketleri

nedeniyle ortaya çıkan oluşumların gelecek için gösterge oluşturduğu, dolayısıyla bu tür oluşumların alım-satım için gösterge olarak kullanılabilmesi

varsayımına dayanır. Bu tür analizler, örneğin, geçmişte gerçekleşen en düşük fiyatların, diğer bir deyişle fiyatların döndüğü, yükselmeye başladığı

noktaların “destek noktası” olduğu, dolayısıyla alım için bu noktaların beklenmesi (kriter olması) gerektiğini, yine geçmişte gerçekleşen en yüksek

fiyatların “direnç” noktası olduğunu ve satım için dikkate alınması gerektiğini öngörür.

Ters Repo (Reverse Repurchase Agreement): Bir kıymetin belli bir tarihte, belli bir orandan geri alım vaadi ile satımını ifade eder. Merkez bankası

açısından reverse repo işlemi Açık Piyasa İşlemleri çerçevesinde, piyasadan, işlem vadesi süresince, verilen kıymetler karşılığında geçici olarak para

ekilmesini ifade eder.

Tezgah st Piyasalar (Over the Counter "OTC"): Organize olmayan, belli bir yapı altında toplanmayan piyasalardır. İşlemler taraflar arasında karşılıklı

anlaşma yoluyla gerçekleştirilir.

Tutsat (Türk Dil Kurumunun İktisat Terimleri Sözlüğü'nde 'Mortgage'ın Türkçe karşılığı olarak yer alan ifade): Banka veya benzer bir finans kuruluşu

tarafından konut, arsa gibi taşınmaz mallar üzerinden gerçekleştirilecek ipotek karşılığında uzun vadeli konut kredilerinin kullanılmasını öngören bir tür

gayrimenkul finansman sistemini ifade etmektedir. Bu sistemde kişiler talep ettikleri taşınmaz mal için belirli bir peşinat ödemekte, geri kalan tutar ise

finans kuruluşu tarafından ödünç verilerek karşılanmaktadır. Söz konusu finans kuruluşu, ödünç verdiği tutar (kredi) geri ödenene dek, taşınmaz mala el

koyabilme yetkisini sahiptir. Borcun geri ödemesi önceden belirlenmiş ödeme serisine uyarak sabit ya da değişken faizle gerçekleştirilebilmektedir.

Finansal kuruluşlar kullandıkları tutsat (mortgage) kredilerini teminat göstererek tahvil ihraç edebilmekte ve borçlanabilmektedir.

Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE): Tüketici tarafından satın alınan mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki değişimleri ölçen endekstir. TÜFE hesaplanırken ilk olarak,

ülkenin genelini temsil eden bir örnek kitlenin bir yıl içinde hangi mal ve hizmete ne kadar para harcadığı hesaplanmaktadır. Bu hesaplamaadan çıkan

sonuca göre harcama gruplarına endeks içerisinde farklı ağırlıklar verilmektedir. Böylelikle bu örnek kitle tarafından yüksek oranda tüketilen mal ve

hizmetler daha yüksek bir ağırlığa sahip olurken daha az tüketilenler daha düşük bir ağırlığa sahip olmaktadır. Yılın her ayının belirli günlerinde ve belirli

alışveriş merkezlerinden alınan mal ve hizmet fiyatlarındaki değişim, bu ağırlıklara göre ölçülerek o ayın tüketici enflasyon rakamına ulaşılmaktadır.

Türev Piyasalar: Standartlaştırılmış türev işlem sözleşmelerinin vadeli alınıp satıldığı, gerçekleştirilen takasların bir kurum tarafından garanti edildiği,

borsa bünyesinde işleyen piyasalardır. Türev piyasa işlemleri olan futures, forward, opsiyon ve swap piyasa oyuncuları tarafından riskten korunmak ya

da kâr elde etmek amacıyla kullanılabilir.

Türev Ürünler (Derivative Products): Getirisi başka bir kıymetin getirisine bağlanmış, diğer bir deyişle başka bir kıymetin getirisinden türetilmiş mali

araçlardır. Futures ve opsiyon sözleşmeleri bu araçlara örnektir. Bu tür araçlar, döviz, faiz, altın gibi her türlü ürün üzerinden türetilir. Böyle bir

durumda, örneğin döviz üzerine yazılan bir opsiyon kontratında, opsiyon kontratının getirisi üzerinden türetildiği dövizin piyasadaki hareketine bağlı

olacaktır.

U-Ü

Ulusal Risk (Sovereign Risk): Bir yatırımcının yerleşik olduğu ülke dışında bir ülke menkul kıymetine yatırım yaptığında karşılaştığı risktir. Yatırım yapılan

ülke merkez bankasının ya da yetkili otoritesinin döviz kuru düzenlemelerini değiştirerek döviz cinsinden yükümlülüklerinin değerini azaltabilmesi ya da

tamamen sıfırlayabilmesi, borcu veya faiz ödemelerini gerçekleştirmemesi gibi riskler ulusal riski oluşturmaktadır.

Üçüncül Piyasa: Tezgahüstü piyasalarda (OTC) yapılan işlemler, üçüncül piyasa işlemi olarak adlandırılır.

Üretici Fiyat Endeksi (ÜFE): Ekonomide üretim sürecinde girdi olarak kullanılan maddelerin fiyatlarındaki değişimleri toptancı aşamasında ölçen endekstir.

Buna göre ÜFE, tarım, balıkçılık, madencilik, imalat sanayi ve enerji sektöründeki (elektrik, gaz, su) ürünlerin fiyatlarındaki değişimleri ölçmektedir.

V

Vadeli İşlemler: Spot (iki iş günü) işlem tarihini aşan ileri bir tarihte teslimi söz konusu olacak bir kıymetin (döviz, faiz, mal) vadesi, miktarı ve fiyatının

bugünden belirlenerek sözleşmeye bağlandığı işlemlerdir. Forward, future ve opsiyonlar bu tür işlemlere örnektir.

Vadeli İşlemler Sözleşmesi: Sözleşmenin taraflarına, üzerinde anlaşılan fiyattan, standartlaştırılmış kalite ve miktardaki bir malı veya kıymeti belirlenen

ileri bir tarihte alma veya satma yükümlülüğü veren sözleşmedir.

Vadeli Piyasalar: Vadeli piyasalar belirli bir ürünün, fiyatı bugünden sabitlenmek koşuluyla ileri bir tarihte teslim edilmesi taahhüdünü içeren

sözleşmelerin alınıp satıldığı piyasalardır.

Vadeye Kadar Getiri (Effective Rate of Return): Bir menkul kıymetin vadesine kadar tutulması sonucu elde edilecek getiriye ifade eder. "Effective rate of

return” olarak da adlandırılır.

Valör (Value Date): Üzerinde anlaşma sağlanan bir işlemin, fiilen yerine getirileceği örneğin, karşılıklı olarak hesaplara alacak ve borç kaydedileceği

tarihtir. Benzer şekilde bir fonun, örneğin mevduatın sahibi tarafından fiilen kullanılabileceği tarihi ifade eder.

Varlığa Dayalı Menkul Kıymet : Kuruluşların kendi ticari işlemlerinden doğmuş alacakları karşılığında ihraç edebilecekleri kıymetli evraktır. Tüketici kredileri,

konut kredileri, ihracat işlemlerinde doğan alacaklar söz konusu işleme konu olabilecek alacak türlerindedir. Bankalar varlığa dayalı menkul kıymet

satarak alacaklarını daha önceden paraya çevirebilmektedir.

Verim Eğrisi (Yield Curve): Belli bir anda bir yatırım aracının çeşitli vadeleri ile bu vadelerdeki getirileri arasındaki ilişkinin grafiksel ifadesidir. Dikey

eksende verim (yield), yatay ekseninde ise vadeler yer alır. Pozitif eğimli (normal) verim eğrisi, negatif eğimli (inverted) verim eğrisi, düz verim eğrisi ve

orta vadelerde yüksek verimi ifade eden (bell shape) verim eğrileri olarak sınıflandırılırlar. Eğrinin zaman içindeki hareketleri; dikleşmesi, “steeping”

(pozitif eğimli bir eğri söz konusu ise eğrinin orijine uzak kısmının yükselmesi, yakın kısmının düşmesi, eğimin artması), düzleşmesi, “flattening” (pozitif

eğimli verim eğrilerinde orijine uzak kısmın düşmesi, yakın kısmın yükselmesi, eğimin azalması) ve eğrinin şeklinin değişmeden yukarı aşağı hareket

etmesi, “paralel shift” olarak adlandırılır. Eğrinin eğiminin artması, uzun vadede faizlerin (enflasyonun) yükseleceği beklentisini yansıtır. Eğimin azalması,

diğer bir deyişle pozitif eğimli bir verim eğrisinin düzleşmesi (orijine yakın tarafın yükselip, uzak tarafın düşmesi) ise, yatırımcıların ileride faizlerin

düşeceği beklentisi ile mevcut faiz oranlarından daha uzun süre faydalanmak için uzun vadeye yönelmelerini, dolayısıyla artan talep ile bu vadede

verimin düşmesini, fon talep edenlerin de ileride daha düşük faiz oranlarından borçlanma imkanı doğacağı beklentisi ile kısa vadeyi tercih etmelerini,

dolayısıyla arz fazlası nedeniyle verimin artmasını ifade eder.

Y

Yatırım Fonları: Halktan katılma belgeleri karşılığı toplanan paraların, yatırım şirketleri tarafından sermaye piyasası araçları ile ulusal ve uluslararası

borsalarda işlem gören altın ve diğer kıymetli madenlerden oluşan portföye dönüştürülmüş halidir. Yatırım şirketleri tarafından yönetilen bu fonlar

özelliklerine ve yatırım alanlarına bağlı olarak yatırımcılara farklı şekilde getiriler sağlamaktadır.

Yönetilen Dalgalı Kur Rejimi (Managed Float): Resmi bir kur hedefi olmaksızın döviz kurlarının serbest olarak piyasada belirlendiği, ancak otoritelerin

piyasaya döviz satmak ya da piyasadan döviz almak suretiyle kurlara müdahale edebildiği kur rejimidir.

Yüksek Riskli Yatırım Fonu ("Hedge Fon" karşılığı olarak SPK'nın Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği'ne eklemeler yapan değişiklik taslağında

öngörülen ifade): Belirli kısıtlamaları en aza indirgenmiş, mümkün olduğunca esnek yatırım stratejisi izlenebilen bir yatırım fonu türünü ifade etmektedir.

Hedge fonların normal yatırım fonlarından temel farkı, açığa satış yapabilme ve borçlanabilme (borç alınan kaynakla yatırım yapabilme) olanaklarıdır.

Bununla birlikte hedge fonlar sayesinde yatırımcı, kısa ve uzun pozisyon alabilmekte, arbitraj stratejileri uygulayabilmekte, değerinin altında fiyatlanmış

bir menkul kıymeti aynı anda hem alıp hem satabilmekte, opsiyonlara veya tahvillere yatırım yapabilmekte ve düşük risk altında yüksek getiri elde etme

imkanı taşıyan her türlü piyasada yatırım yapabilmektedir.

Zorunlu Karşılık Oranı: Mevduat kabul eden finansal kurumların bu mevduatlara karşılık olarak merkez bankasında tutmak zorunda oldukları

mevduatlarının kanunen saptanan oranını ifade etmektedir. Merkez bankaları bu oranı bir para politikası aracı olarak kullanabilmektedir. Eğer bankalar

atıl rezervlere sahip değilse, zorunlu karşılık oranı artırıldığında bankalar verdikleri kredileri geri çağırırlar ve bu durum para arzının azalmasına neden

olur. Zorunlu karşılık oranı düşürüldüğünde ise zorunlu karşılıkların bir kısmı kullanılabilir rezerv şekline dönüşür, bu da bankaların kredi tabanını artırır.

Bankaların kredi tabanının genişlemesi de para arzının artmasına neden olur.

E-TİCARET TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ

Açık Artırma (Seller Auction): Alıcıların bir malı almak için fiyat arttırdığı tek bir satıcının ve birden çok alıcının olduğu müzayede.

Açık Eksiltme (Buyer Auction): Alıcıların, bir ürün veya hizmete ilişkin ihtiyaçlarını ilan etmesinin ardından tedarikçilerin bu ihtiyacı karşılamak üzere teklif

vermesi. Açık eksiltmeli ihalede, normal ihalenin tersine, fiyat düşürülür. Kilit nokta alıcının gücü olduğu için, bu tip ihaleler büyük işletmeler açısından

veya pek çok küçük alıcıdan talep toplayan aracı ortamlarda gerçekleştirildiğinde çok kullanışlıdır. Açık eksiltmeli ihale yöntemi, giderek daha çok internet

pazarının kullandığı yaygın bir özellik olmaya başlamıştır.

Alım Satım Piyasası (Exchange Platform): Alıcı ve tedarikçilerin genellikle, bir teklif verme ve alma sistemi içinde fiyat pazarlığı yaptığı, fiyatların hem

indirildiği hem de yükseltildiği çift taraflı pazaryerleri. Karmaşık özellikleri olmayıp kolaylıkla tanımlanabilen ürünler, ticari mallar ve yiyecek gibi hızlı

tüketim maddeleri veya elektrik enerjisi gibi cisimsel olmayan ürünler için çok uygundur. Dalgalanan ve bazen de değişken olan fiyatlar ortaya çıkar.

Gerçek piyasa fiyatının saptanmasının zor olduğu durumlar için idealdir. Ürünleri düşük fiyattan alarak, ilk satıcıları tanımayan alıcılara yüksek fiyatlardan

satın brokerların yüksek kar marjı elde ettiği durumlarda da işe yarar.

Aracı Ortam (Intermediary): Alıcı ve satıcıları biraraya getirerek veri toplayan ve işlemleri kolaylaştıran ortam ya da platform. İnternet temelli aracı

ortamlar çok satıcılı, çok ürünlü pazaryerlerini oluşturur.

B2B Kurumlararası Ticaret (Business to Business E-commerce): Tüm dünyada business to business ve e-commerce olarak bilinen kurumlararası

elektronik ticaret; birçok alıcı ve satıcı firmanın elektronik ortamda bir araya gelip alım satım işlemlerini gerçekleştirdikleri ticaret şeklini ifade etmektedir.

Dikey E-pazaryeri (Vertical E-marketplace): Belli bir sektöre hizmet sunan, birden çok alıcıyı ve tedarikçiyi, ürün ve hizmetlerin alım satımını daha verimli

bir biçimde yapmak üzere İnternet üzerinde biraraya getiren bir alışveriş ortamı.

E-alışveriş Merkezi (E-mall): Birçok tedarikçinin katalogunu içeren ve alıcıların siteye girerek tedarikçileri gözlemleyip burada sunulan ürün veya hizmetleri

satın alabildikleri web sitesi.

E-cüzdan (E-wallet): Dijital cüzdan elektronik paranın saklanmasına ve harcanmasına imkan veren ve kullanıcının bilgisayarında bulunan bir yazılım.

E-dükkan (E-store): İnternet üzerinden her türlü ürünün satıldığı özel tasarlanmış web siteleri.

E-ihale (E-auction): İnternet üzerinden ihale yöntemiyle (açık artırma veya eksiltme) satıcı/alıcının farklı kişi ya da kurumlardan alış/satış teklifi toplayarak

en uygun fiyata satış/alış işlemini gerçekleştirmesi

E-iş (E-business): Türkçe'de iş anlamına gelen business kelimesinden çoğaltılan e-business terimi geniş ölçüler içerisinde elektronik ortamda iş

yapılmasıdır. Bu terim pazarlamadan iletişime, satıştan desteğe, sipariştten teslimata kadar tüm iş süreçlerinin elektronik ortamda yapılmasını anlatır. Bir

başka deyişle genel iş kurallarının elektronik ortama taşınmasıdır.

E-pazaryeri (E-marketplace): Birden çok alıcıyı ve tedarikçiyi, ürün ve hizmetlerin alım satımını daha verimli bir biçimde, daha iyi seçeneklere sahip olarak

ve en uygun fiyatlarla yapmak üzere İnternet üzerinde biraraya getiren bir alışveriş ortamı.

E-perakendecilik (E-retailing): Elektronik medya ve internet teknoloji araçlarını kullanarak son kullanıcılara mal ve hizmet satmak.

E-ticaret (E-commerce): Web üzerinden yapılan ve çoğunlukla mal ve hizmet alım satımından oluşan ticaret

EDI (Electronic Data Interchange): Bilgisayarlar arası mutabık kalınmış mesaj standartları kullanılarak yapılan elektronik ticari veri transferi.

Elektronik Katalog (Electronic Catalog): Kullanıcıların elektronik pazarlarda mal ve hizmet alımlarına imkan veren ve buralarda satılan mal ve hizmet

bilgilerini biraraya getiren mekanizma.

Elektronik Kimlik (Electronic Identity): Günlük hayatta kullanılan ehliyet, pasaport gibi kimlik kartlarının elektronik ortamdaki karşılığı. Dijital sertifika

kişinin kimliğini ve söz konusu bilgiye veya online hizmete ulaşım hakkını kanıtlamak için elektronik olarak ibraz edilmek üzere geliştirilmiştir. Dijital

sertifikalar dijital bilgileri şifrelemek ve şifrelenen bilgileri çözmek için kullanılan bir çift elektronik anahtar ile kimlik bilgisini bağlar. Dijital sertifika

kullanıcıların ve kuruluşların bilgilerinin iletişim ağlarında güvenli bir şekilde iletilmesini sağlar.

Elektronik Para (Electronic Cash): İnternet ortamında mal, hizmet ve bilgi alımında kullanılan elektronik para.

Elektronik Pazarlık (Electronic Negotiation): İnternet üzerinden alıcı-satıcı şirketlerin bir ticaret işlemini sonuçlandırmak için pazarlık yapmalarına olanak

sağlayan elektronik pazarlık sistemi.

Fiyatta Şeffaflık: Hem alıcının hem de satıcının fiyatlandırmayı bilmesi. Net piyasaları, fiyatı sadece brokerın bildiği arbitraj durumunun sözkonusu olduğu

durumları ortadan kaldırır. Broker kar majları düşürüldüğu için, Net pazarları, satıcıların daha çok para kazanmasını ve alıcıların daha düşük fiyattan alım

yapmasını sağlayabilir.

Fiyat Teklif İsteği (Request For Quotation - RFQ): Alıcının ihtiyacı olan, belirli özelliklerdeki bir ürün veya hizmeti satın almak amacıyla tedarikçiden fiyat

içeren teklif istemesi.

Hollanda Müzayedesini (Dutch Auction): Tek bir satıcının ve birden çok alıcının olduğu, satıcının yüksek bir başlangıç fiyatından başlamak suretiyle

alıcılardan birinin almayı kabul edeceği yere kadar fiyat üzerinde indirim yaptığı müzayede

İngiliz Müzayedesini (English Auction): Alıcıların bir malı almak için fiyat arttırdığı tek bir satıcının ve birden çok alıcının olduğu müzayede.

Japon Müzayedesini (Japanese Auction): Bir satıcı ve birçok alıcının bulunduğu, satıcının en düşük başlangıç fiyatından başlamak suretiyle fiyatı arttırdığı,

ve alıcıların açık arttırma da kalabilmek için fiyat teklifinde buldukları açık arttırma şekli.

Kapalı Zarf Müzayedesı (Sealed Bid Auction): Tek satıcı ve çok sayıda alıcının katıldığı ve alıcı tekliflerinin gizli tutularak en yüksek teklifin kazandığı

müzayede şekli.

Katalog Oluşturma (Making Catalog): Birden çok satıcıdan alınan ürün verilerinin, kolayca karşılaştırılmasını sağlamak üzere standart bir formata

sokulması. Bu servis alıcılara genellikle sanal distribütörler ve içerik oluşturucular tarafından sağlanır. Ürün çeşitlerinin ve özelliklerinin çok sayıda olduğu

durumlar için idealdir. Fiyatlar, bazen anlaşma da yapılarak ayarlanır.

Kritik Kitle (Critical Mass): Bir İnternet pazarında ürün ve hizmetlerin verimli bir biçimde el değıştirebilmesi için gereken yeterli sayıda alıcı ve satıcı

katılımı. Ayrıca, netteki bir pazarın, aktif güç kazanma, likitide sağlama açısından ve geleneksel/fiziki bir pazara veya kanala göre alım satım açısından

daha verimli hale geldiği durum.

Kurumlararası Satın Alma (Corporate E-sourcing): Çalışanların başka bir şirketten doğrudan mal veya hizmet satın alabilecekleri e-ticaret iş süreci

Kurumlararası Satış (Corporate E-sales): Şirketlerin diğer işletmelere mal ve hizmet sunup satabildikleri e-ticaret iş süreci

Paylaşımıcı Ticaret (Collaborative Commerce): Bir işletmenin personelinin, iş ortaklarının ve müşterilerinin ticari faaliyette bulunan bir topluluk ile

elektronik ortamda gerçekleşen etkileşimi. Ticari faaliyette bulunan topluluk bir endüstri, endüstri bölümü, bir tedarik zinciri veya bir tedarik zinciri bölümü

olabilir.

Piyasa Oluşturucusu (Market Maker): Alıcıları ve satıcıları bir araya getirmek amacıyla bir İnternet pazarı oluşturan şirket. Net piyasa oluşturucusunun

kendisinin bizzat ürünlere sahip olması gerekmez.

Portal: Tek bir web arayüzünden belli konulara spesifik ya da genel, yüklü miktarda içerik ve servis sunan web sitesi.

Satınalma Merkezi: Büyük satıcılarla daha iyi pazarlık edebilmesi için küçük alıcılardan talep toplayan alıcı-merkezli aracı ortam.
Yatay (operasyonel

tedariğe yönelik) veya dikey (imalata yönelik) olabilir. Spot alım (takas veya ihale) veya sistematik alım (katalog mekanizması) için kullanılır. Yatay

satınalma merkezleri yatay lojistikler (örneğin UPS) kullanırken, dikey merkezlerin (genellikle mevcut distribütörler) yapılacak dikey lojistik bir çalışmaya

ihtiyacı vardır (örneğin tehlikeli kimyasallarda).

Son Kullanıcıya Elektronik Satış (B2C): Tüketicilerin internet üzerinden elektronik ortamda mal ve hizmet satın almalarına olanak sağlayan e-ticaret iş

sürecidir

Spot Piyasa (Spot Market): Kontrat koşulları altında yapılmayan, planlanmamış alımlara yönelik piyasa. İşlemler genellikle bir kereye mahsus olmak

üzere gerçekleştirilir.

Tedarik Merkezi (Maintenance, Repair & Operating Supplies - MRO): Bir iş faaliyetinin yürütülmesi için gerekli olan ama bu faaliyetin merkezinde yer

almayan, ofis malzemesi, seyahat hizmeti veya bilgisayar alımı gibi rutin satınalma işlemleri için satınalma merkezi pazaryeri.

Tedarik Zinciri Yönetimi (Supply Chain Management - SCM): Genellikle büyük tedarikçilere ilişkin üretim, sevkiyat ve dağıtım süreçlerini koordine etme

girişimi. Net pazarları, alıcı ve satıcılardan gelen bilgilerin entegrasyonuna yönelik merkezi bir bölge sunduğu için, tedarik zinciri yönetimini, büyüklüğüne

bakılmaksızın tüm ticaret ortaklarını içine alacak şekilde genişletebilir.

Teklif İsteği (Request for Proposal - RFP): Alıcının ihtiyacı olan bir ürün veya hizmeti satın almak amacıyla tedarikçiden fiyat içeren teklif istemesi

Ticari Servis Sağlayıcı (E-commerce Service Provider): İnternet E-ticaret hizmetlerinde uzmanlaşan ve aynı zamanda bu hizmetler için özel yazılımlar ve

outsourcing hizmetleri sunan servis sağlayıcıları.

Tüketiciden Tüketicie Ticaret (Consumer to Consumer - C2C): Son kullanıcı statüsündeki tüketiciler arasında gerçekleşen ticari işlemleri ifade eder.

Online açık artırmalar gibi

Uygulama Servis Sunucusu (Application Service Provider - ASP): İnternet üzerinde piyasa oluşturan oyunculara, örneğin ihale, alım satım ve katalog

oluşturma gibi uygulama ve hizmetleri satın almak yerine kiralama olanağı veren online dış kaynak veya aę alanı sağlama servisi.
Çoğu uygulama satıcısı

sunucu sistem kiralama modeline doğru giderken, uygulama servis sağlayıcıları da genellikle, her uygulamada servis sağlayıcıya özel özellikler

olduğunun bilinci içinde, yeri geldiğinde kendi uygulama özelliğini piyasa sürerken, başka bir özelliği de başka bir alandaki satıcıdan alıp kullanır.

XML (Extensible Markup Language): Özellikle elektronik yayıncılık ihtiyacı için geliştirilmiş olan, aynı zamanda da veri transferini kolay ve standart hale

getiren bir web standardıdır.

Yatay E-pazaryeri (Horizontal E-marketplace): İmalat veya üretime yönelik materyal ve hizmetlerin değil, herhangi bir şirketin ihtiyacı olan materyal veya hizmetlerin satıldığı pazar. Bakım, onarım ve işletme donanımı, kar yönetimi ve satınalma işlemleri yönetimi satılan hizmetler arasındadır.

Yazılı Beklentiler Listesi (RFP): Tedarikçinin, bir şirket veya aracı kurum açısından tanımlanması zor olan bir ürün veya hizmetin tedariki için çözüm teklifi vermeye davet edilmesi